

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije

Zavod za tehnologiju nafte i petrokemiju

Zagreb, Savska cesta 16 / II

ZAŠTITA OKOLIŠA U PRERADBI NAFTE

Prof. dr. sc. Katica Sertić - Bionda

PROCESI PRERADE NAFTE

- I. **Primarni:** ne mijenja se ni veličina ni struktura molekula ugljikovodika
  1. Destilacija
    - a. Atmosferska
    - b. Vakuum
  2. Ostali: apsorpcija, adsorpcija, stripiranje, ekstrakcija

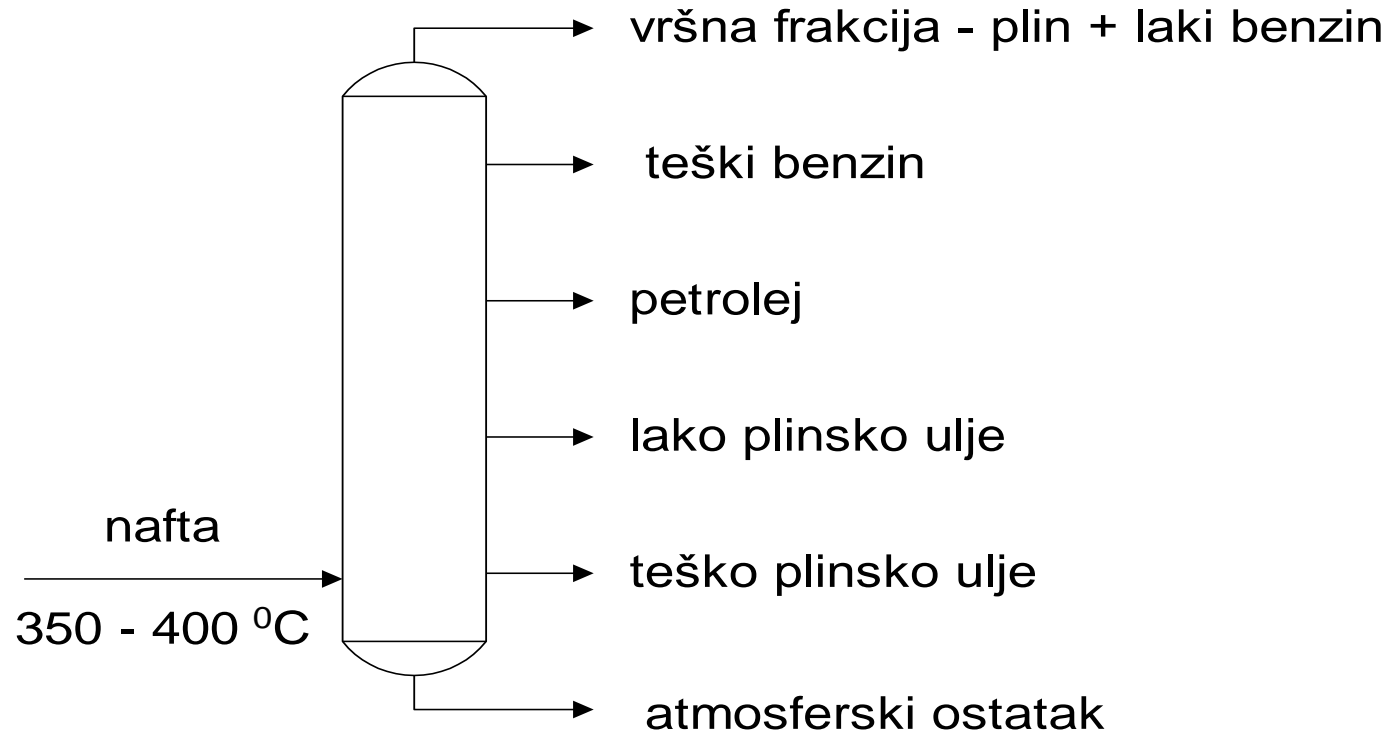
PROCESI PRERADE NAFTE

II. Sekundarni: mijenja se veličina ili tip molekule (proces konverzije)

1. Cijepanje većih molekula u manje
  - a. Toplinsko krekiranje (Koking, Visbreaking)
  - b. Katalitičko krekiranje (FCC)
  - c. Hidrokriranje
2. Pregradnja molekula
  - a. Reformiranje (Platforming)
  - b. Izomerizacija
3. Povećanje molekulske mase
  - a. Alkilacija
  - b. Oligomerizacija
4. Obrada vodikom
  - a. Hidrodesulfurizacija, Hidrodenitrifikacija
  - b. Zasićenje = veza (olefini)

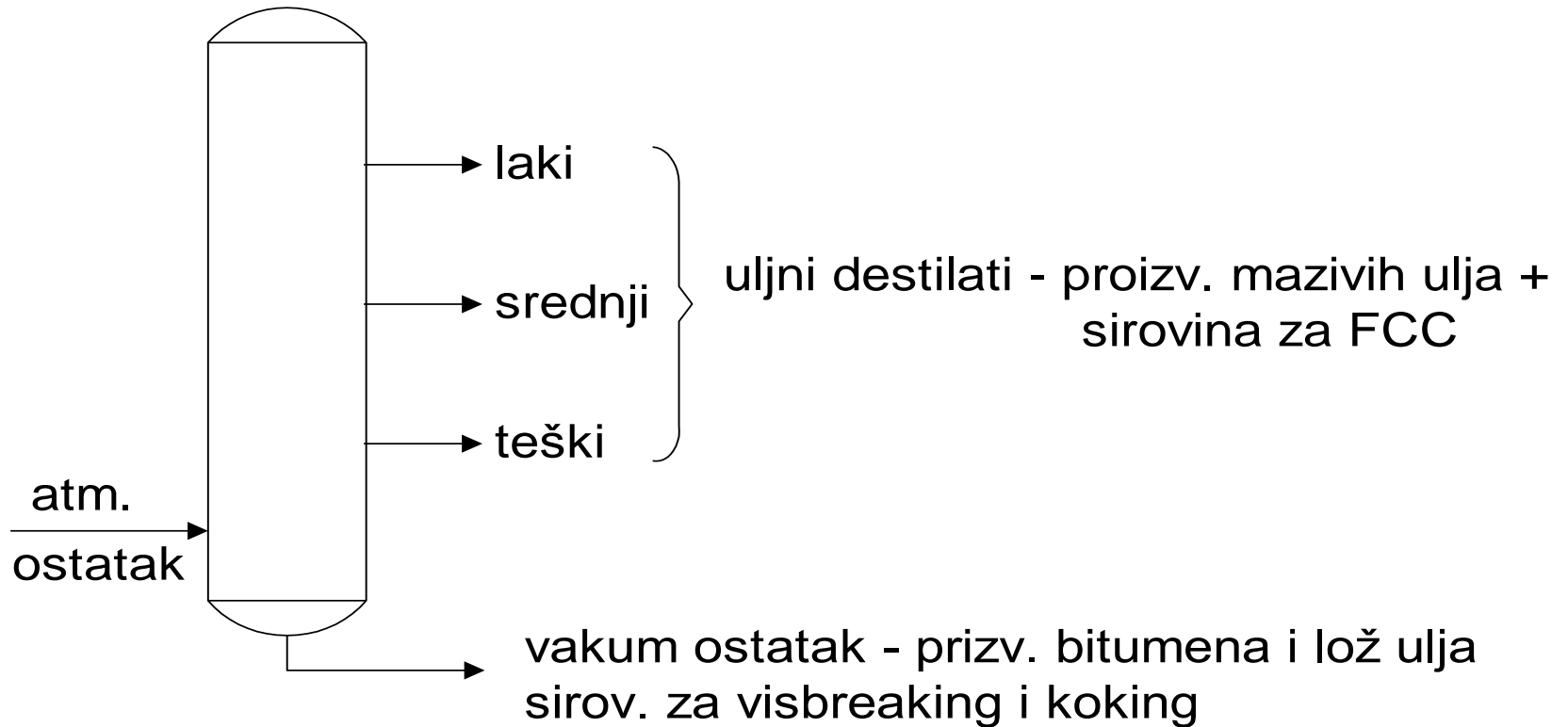
DESTILACIJA

1. Primarna = atmosferska = topping

DESTILACIJA

2. Vakuum destilacija (4 – 11 kPa)

PROCESI KREKIRANJA

1. Toplinsko (termičko) krekiranje

- Krekiranje (cijepanje) ugljikovodika (CH) višeg vrelišta u CH nižeg vrelišta pri povišenim temperaturama.
- Najslabija veza je parafinska C-C veza (298 KJ/mol)

Komercijalni procesi:

- a) Lom viskoznosti (visbreaking): blaži oblik toplinskog krekiranja
Cilj: smanjenje viskoznosti i točke tečenja dest. ostataka -
poboljšanje kvalitete loživih ulja.

Produkti: plin, benzin, plinsko ulje, ostatak - loživo ulje

PROCESI KREKIRANJA

- b. Koksiranje: proizvodnja koksa, uz dobivanje manjih prinosa lakših frakcija

Sirovina: atmosferski i vakuum ostatak + ostatak visbreakinga

Proces:

- Komorno, produženo koksiranje
  - Koksiranje u fluidiziranom sloju
- } frakcioniranje +
kalcinacija

Proizvodi: plin, benzin, plinsko ulje, koks (20-30%).

PROCESI KREKIRANJA

2. Katalitičko kreiranje (FCC)

- Cilj: kreiranje teških sirovina (vakuum plinsko ulja) u lakše i vrijednije produkte, reakcijama karbokationa u prisutnosti kiselih katalizatora (zeoliti).

Temeljne reakcije karbokationa:

- β -cijepanje dugolančanog karbokationa
- izomerizacija
- prijelaz vodika
- dehidrogenacija naftena

Procesi:

- u fluidiziranom sloju katalizatora
- u pokretnom sloju katalizatora

Produkti: plin, benzin, cikličko ulje, ostatak

PROCESI KREKIRANJA

3. Hidrokreiranje

Procesi: benzin   →   ukapljeni naftni plin
              lagano plinsko ulje →   lagani benzin
              teško plinsko ulje →   teški benzin

Reakcije: krekiranje, izomerizacija, hidrogenacija – uklanjanje S i N – zasićenost produkata, dosta izo parafina i naftena.

Cilj: dobivanje benzina iz plinskih ulja (u dva stupnja)

1. reaktor: hidrogenacija - katalizator: Ni (Co)+Mo/AlO₃
2. reaktor: krekiranje – kiseli katalizator: zeolit

Frakcionacija: plin, benzin, plinsko ulje, ostatak - recirkulacija

PROCESI PREGRADNJE MOLEKULA

1. Katalitički reforming

Cilj: Benzin niskog O.B. → benzin visokog O.B.

Reakcije:

- aromatizacija
- izomerizacija
- hidrokrekiranje

Proces:

Benzin (pr. aromati 10%, nafteni 30%, parafini 60%)
(frakcija: 75-190 °C)

Hidrodesulfurizacija (Ni(Co) – Mo / Al₂O₃)

Reforming: 3 reaktora, Pt + Re/Al₂O₃ (platforming)

Procesi: 1. s nepokretnim slojem katalizatora

2. s kontinuiranom regeneracijom katalizatora

PROCESI PREGRADNJE MOLEKULA

2. Izomerizacija

Proces konverzije (blagi reforming) n – alkana (pentan, heksan) u izo – spojeve, zbog povećanja O.B. laganog benzina.

Ugljikovodik:	pentan	i-pentan	heksan	2MP	2,3-DMB
O.B.:	62	92	25	75	103

Procesi:

1. Izomerizacija: $C_4 \longrightarrow i C_4$ (alkilacija)
2. Izomerizacija: C_5, C_6 (frakc. laganog benzina $C_5 - 78\text{ }^\circ\text{C}$)

izomerizat (veći O.B)

PROCESI POVEĆANJA MOL. MASE

1. Alkilacija

Dobivanje i – alkana (alkilata) iz ugljikovodika u frakciji plina - benzin najbolje kakvoće (bez aromata, O.B/ 92-96)

i – butan + olefin (etilen, propen, n-buten) $\longrightarrow$ izo – alkani (izomeri heptana i oktana)

2. Oligomerizacija (Polimerizacija)

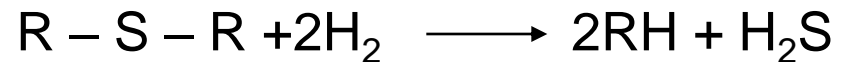
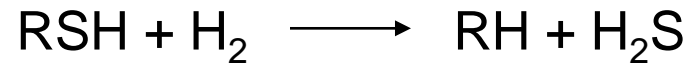
Sirovina: plinska frakc. (topl. krek. + FCC) $\rightarrow$ benzin visokog O.B.

propen, buten $\longrightarrow$ C8, C12, C16 - alkeni

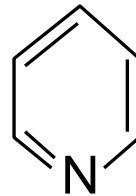
PROCESI OBRADJE VODIKOM

- Prosesi blage hidrogenacije uz potrošnju $\sim 20 \text{ m}^3 \text{ H}_2 / \text{m}^3$ sirovine.
- Katalizator: (Ni(Co) – Mo / Al_2O_3)

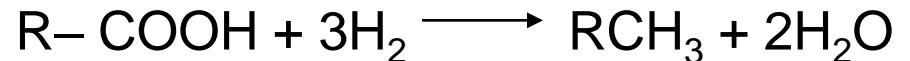
1. Hidrodesulfurizacija

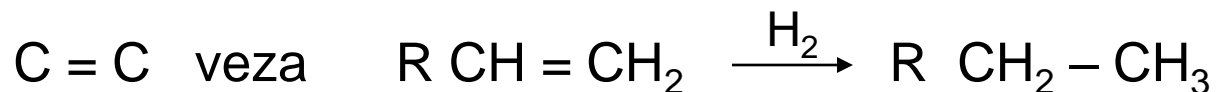
2. Hidrodenitrifikacija

3. Hidrodeoksigenacija

4. Hidrogenacija

OSTALI PROCESI OBRADE

1. Odvajanje S spojeva iz frakcije plina i lakog benina:

- **Merox proces:** uklanja H_2S , a merkaptane oksidacijom prevodi u disulfide
- **Claus proces:** H_2S prevodi u elementarni sumpor

2. Uklanjanje ugljikovodika (nepovoljan utjecaj na određena svojstva produkata):

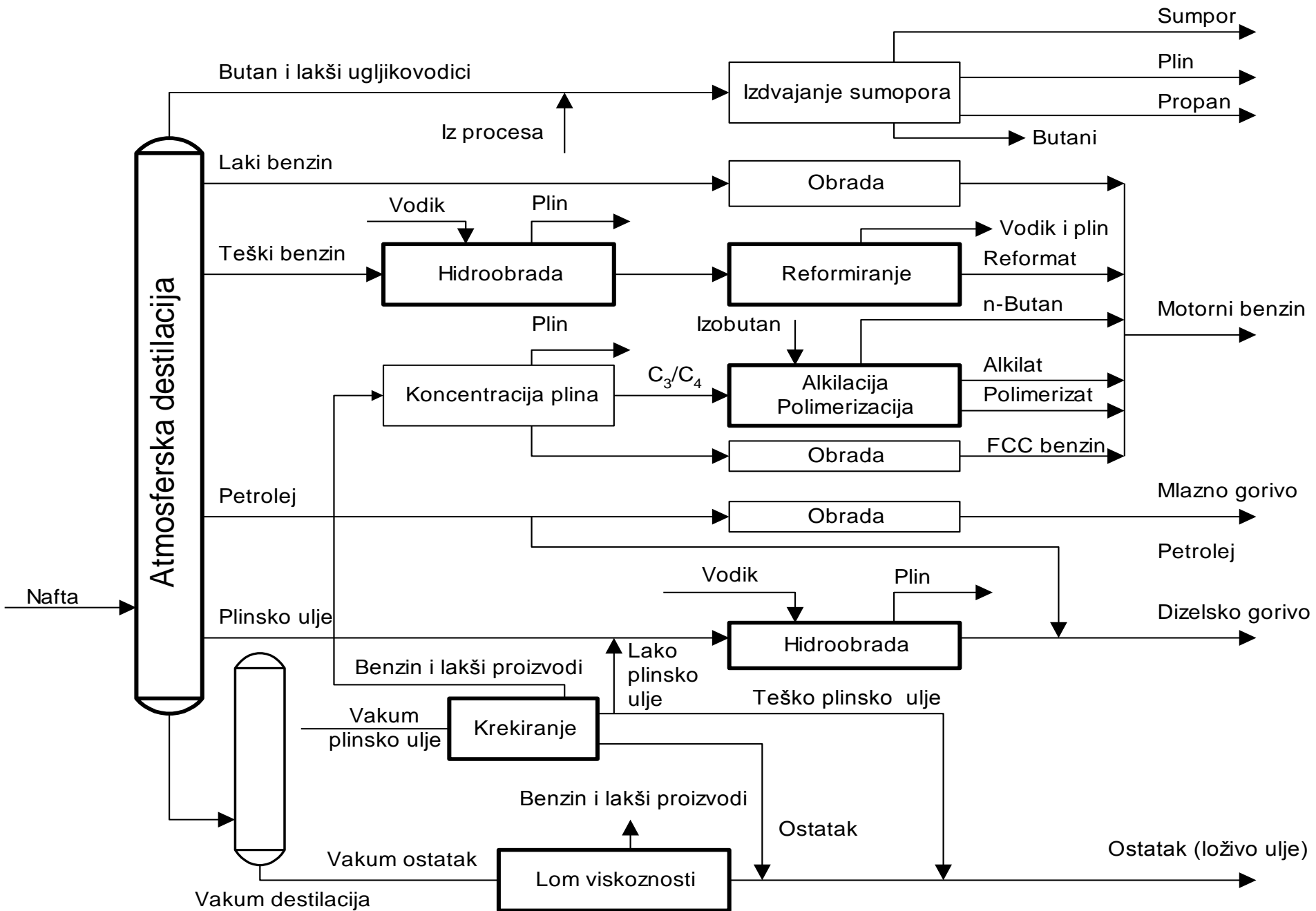
- **Rafinacija otapalima** (solventna ekstrakcija)

a. Deasfaltacija: uklanjanje asfalta i parafinskih voskova iz vakuum destilata za proizvodnju baznih mazivnih ulja - poboljšavaju se svojstva uljne komponente (viskoznost, točka tečenja, itd.)

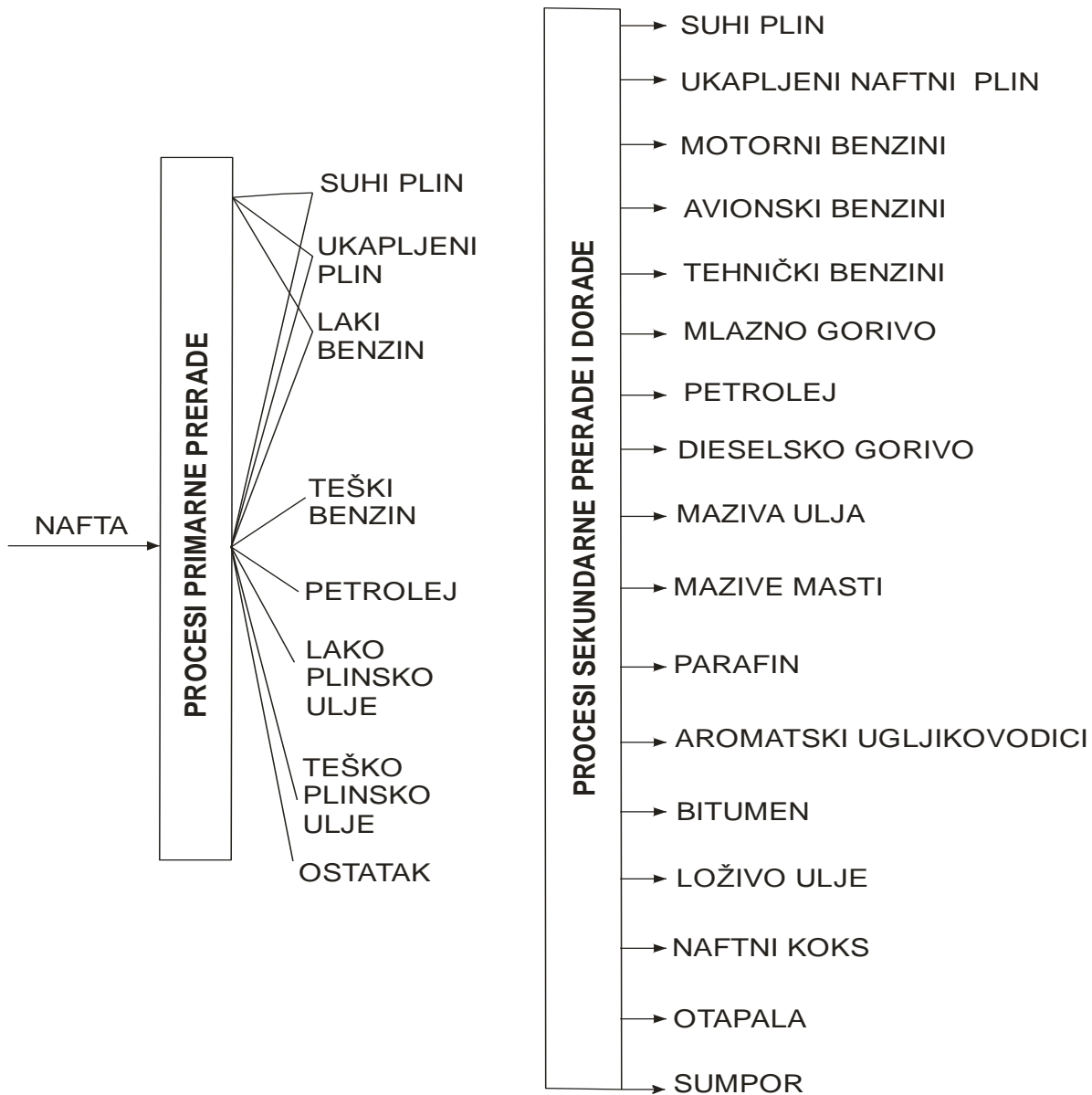
b. Odvajanje aromata iz vakuum destilata za proizvodnju baznih mazivnih ulja - motorna ulja.

Aromati smanjuju indeks viskoznosti.

c. Odvajanje aromata iz petroleja – stvaraju čađu kod sagorijevanja petroleja.

PROIZVODI

TEMELJNI PROIZVODI

MOTORNI BENZINI

- Pogonska goriva za motore s unutarnjim izgaranjem u kojima se goriva smjesa inicijalno pali električnom iskrom (Otto 1878.).
- Složene smjese tekućih ugljikovodika (C_5 do C_{10}) i dodataka s područjem destilacije $T_v = 30$ do 200 C
- Dobivaju se namješavanjem frakcija primarne i sekundarne prerade nafte (procesu krekiranja, reformiranja, alkilacije, izomerizacije itd.) i dodataka (aditiva).

DIZELSKA GORIVA

- Smjese petrolejske frakcije i frakcije lakog plinskog ulja (C_{12} do C_{25}) sa područjem destilacije $T_v = 160 - 360^\circ\text{C}$
- Pogonska goriva za motore u kojima se goriva smjesa samostalno pali u atmosferi vrućeg stlačenog zraka. (R. Diesel 1897).

TEMELJNI PROIZVODI

LOŽIVA ULJA

- Dobivaju se namješavanjem plinskih ulja i ostataka primarne i sekundarne prerade, teškog cikličkog ulja, aromatskog ekstrakta dobivenog procesom ekstrakcije otapalima, itd.
- koriste se kao goriva u industriji i domaćinstvima.

MAZIVA ULJA

- Složene smjese viših ugljikovodika, dobivenih miješanjem baznog mineralnog ulja i odgovarajućih dodataka (aditiva).
- koriste se za podmazivanje metalnih površina strojeva i uređaja, radi smanjenja trenja i drugih štetnih posljedica; trošenje tarnih površina, gubitak energije pri radu i pokretanju strojeva ili uređaja.

TEMELJNI PROIZVODI

BITUMEN

- Po sastavu je smjesa različitih ugljikovodika s molekulama kisika, sumpora i dušika, te vrelištem do $T_v=525^{\circ}\text{C}$
- proizvodi se oksidacijom vakuum ostataka nafte
- koristi se kao cestograđevni i industrijski: sve vrste izolacija i pokrivanja, elektroindustrija, industrija gume, izrada premaza, lakova, itd.

KOKS

- Dobiva se procesom koksiranja iz teških sirovina (ostataka vakuum i atm. destilacije, visbreakinga, itd.)
- tzv. igličasti (premium) koks koristi se za izradu elektroda, koje se primjenjuju u proizvodnji aluminija, a spužvasti (regular) koks niže kvalitete koristi se kao gorivo u termoelektranama.